

ürességet találnak az álom mahagóni asztalában, amikor jövendőmondás van bennük. Az álmokban egy finom egységbe fogó erő van a lélek számára, amely a nappalok nyitott szemében rejtve marad.

Petőfi az álomról azt vallja, hogy az: „A természetnek legszebb adománya . . . , melyen át lelkünk szeme a jövőbe néz“.

Vannak álmok, amelyeknek üzenete annyira világos, hogy megfejtésük nem jelent különösebb gondot; a legtöbb álmot azonban vagy mindjárt elfelejtjük, vagy nem tudjuk tartalmát, üzenetét, amit hordoz megfejtani. Az álom a lélek szeme, amellyel a jövőt próbálja kifürkészni. Megmutatja, hogy az álmodó milyen életfeladattal foglalkozik és azt is, hogyan foglal állást vele szemben. Olyan, mint a füst, mely mutatja, hogy valahol tűz ég. A tapasztalt ember a füstből még arra is tud következtetni, hogy a tűzön milyen fa ég.

Figyeljünk álmainkra, lehet, hogy Isten üzen bennük, ha bennünk a hozzá és embertársainkhoz vezető hidak leszakadtak, ha életünk rossz irányba sodródott. Építsünk új hidakat, s induljunk el, mint Jákób, hazafelé, Isten felé. Ámen.

TÖRÖK ÁRON

TÖREKEDJÜNK TÖKÉLETESSÉGRE

Zsid 6,1; 11,40

József Attila „Ars poetica“ c. verse — eszmei mondanivalóját illetően — csaknem egészében témánkba vágó. De az egészből is különös figyelmet érdemlően csendül ki annak egyik sora, melyet felhívásnak is tekinthetünk, s mely így hangzik: „A mindenséggel mérd magad!“

A kristály-szigorúságú parancsot fogalmazó költő a teljességet, tökéletességet jelentő mindenségben egy olyan mércét állít elénk, mely felé csak közelíthetünk, de elérni sohasem tudjuk. S noha a tökéletes emberi lét csupán célként tételeződik Isten és a természet kiváltságosának, a gondolkodás minden ajándékával és átkával megáldott embernek a tudatában, mégis érdemes megvizsgálni azokat a lehetőségeket, amelyek a nagy cél felé való törekvésében sikerrel vezérelhetik őt.

Induljunk ki abból a közérthető megállapításból, miszerint minden ember természetes vágya gondolatainak közlése, terveinek kivitelezése, vagy még több jelentős megfogalmazásban: *önmegvalósítása*. A gondolkodó, szavaiért és tetteiért egyaránt felelős lény esetében az önmegvalósítás két különböző, de egymástól csupán elméletileg elválasztható síkon jelentkezik: egyrészt a belső lelki élet síkján, másrészt a társadalmi élet területén. Ha az egyén a maga számára felállított belső mércének és a hozzáfűzött társadalmi elvárásoknak egyaránt meg tud felelni, s ha az önmegvalósítás e két lehetősége nem akadályozza, de har-

mónikusan kiegészíti egymást, akkor azt mondhatjuk, hogy az egyén „én-azonosan“, autentikusan, azaz hitelesen, emberi mivoltának megfelelően és ahhoz méltóan él. S ha a saját maga szabta belső normák és a társadalmi szabályok a hit, igazság és erkölcs jegyében vezérlik az önmegvalósítás útján, akkor ez az út mindenképpen a tökéletesség felé vezet a rajta elinduló és róla soha, semmi körülmények között le nem térő embert.

Eszményien szép, de rögös, talán a legrögösebb út ez, melyen végigmenni keveseknek sikerül. Nem is csak azért, mintha nem születtek volna és nem születnének ma is önmagukat — a szó igaz értelmében — megvalósítani akaró emberek, s mintha Isten nem adott volna és nem adna elegendő szellemi és lelki tehetséget az embernek. De végigmenni ezen az úton azért is nehéz, mert itt az előbbrejutás nemcsak az egyéntől függ, társadalmi keret is kell hozzá. Olyan elvárás a társadalom részéről, mely elkötelezettségre, cselekvő részvételre készítet s nem a meghunyászkodásnak, megalkuvásnak, kétlakiságnak kedvez. Mindazok, akik engednek a negatív irányba kényszerítő rendelkezéseknek, nagy árat fizetnek érte. Emberségük, önértetük, integritásuk sinyli meg azt. Ahol nem nyílik tér a felelősségvállalásban is megnyilvánuló autentikus, értelmes létre, ott mind egyén, mind közösség a vegetatív lét színvonalára süllyed. Életünket csak a szabad, értelmes cselekvés, az alkotás teszi tartalmassá. Olyanná, amelyben — minden képességünket mozgósítva — autentikusan tudjuk kifejezni és megvalósítani önmagunkat. (Lásd Gál Ernő: Az erkölcs dilemmái.)

Amikor ezt a szót: tökéletesség kiejtjük vagy halljuk, hirtelen úgy tűnik nekünk, mintha ez a fogalom, s mindaz, amit magában rejt, valami egészen újszerű lenne a mi hosszú évezredekre visszatekintő történelmünk viszonylatában. Ez a benyomás azonban csak a pillanat erejéig hat. Hamar ráébredünk ugyanis arra, hogy a fogalom nem új, hiszen a Bibliában — más-más változatban ugyan — mintegy harmincszor fordul elő, amit pedig magában rejt, az még az Ótestamentum világát is jóval megelőző időből való. Az élet tökéletesedésének álma, vágya és akarása ugyanis minden bizonnyal ott és akkor vert gyökeret, ahol és amikor tudatosult az emberben az értelmes lét fenséges volta, s egyben nyilvánvalóvá lett előtte az ő többre, jobbra, teljesebbre való lehetősége, adottsága és képessége. Amikor — hogy úgy mondjuk — „felfedezte“ önmagában az *embert*. Amikor először mondta ki a döntő szót: ha nagyon és igazán akarok, előbbre juthatok!

Nem tudjuk e tekintetben pontosan lemérni az időt. De e helyen és ez alkalommal talán nem is olyan fontos ez nekünk. Figyelmünk egy sokkal lényegesebb kérdésre irányul, mely elhatározólag szabja meg ma is életünket s amelyet így fogalmazhatunk meg: az emberi tudatban megvillanó legelső szándékra, a nagy felfedezésre mint alapra, ráépült-e valóban és tető alá került-e oly hosszú idő alatt a *kiteljesedés*? Kész-e ma a világ és kész-e benne az ember? Birtokában vagyunk-e annak a bizonyos „jobbnek“, amiről az apostol szerint Isten mifelőlünk gondoskodott, s ha igen, mennyi a mi érdemünk abban, ha pedig nem, hol és miben mulasztottunk, miben tévedtünk történelmünk útján?

Ezekre a kérdésekre e helyen egészen röviden így válaszolunk: a világ még nem kész, s még az ember sem kész benne, de a lehetőség

reményét nem adjuk fel, mert Szabédi Lászlóval valljuk, hogy: „Vázlatok vagyunk Valaki kezén. / A sok torz vázlat szemétre kerül... / De hátha egyszer teljesedik a mű, / Hátha az ember végre sikerül.“

Hinni szeretnők, hogy sok-sok akarásunk és nekilendülésünk eddig csak azért nem járt kívánt eredménnyel, mert nem tudatosult bennünk egyetemlegesen, hogy nálunk nélkül nincs és nem is lehet kiteljesedés.

Nálunk nélkül? Hát kik vagyunk mi? Erre sokféle válasz hangzott és hangzik ma is. Maradjunk a vallás területén, s kíséreljük meg unitárius hitünk alapján válaszolni.

Kik vagyunk mi? „Hittel, értelemmel, szabadakarattal, lelkiismerettel megáldott gyermekei Istennek“. Munkatársai a Teremtőnek, s a tőle kapott lelki tehetségek birtokában végrehajtói az ő szent akaratának. Ha hisszük, hogy a saját képére és hasonlatosságára teremtett minket, miért volna lehetetlen hinni egyben azt is, hogy kell lennie bennünk — ha csak egy-egy parányinak is — azokból a fenséges tulajdonságokból, melyekkel Ő, az alkotó olyan gazdagon rendelkezik, s ez a parányi bőségesen elég ahhoz, hogy általa komoly törekvéssel létrehozzuk önmagunkban a nagyobbat, a többet, a tökéletesebbet.

Nagyon jól tudjuk, hogy nem kényelmes hitbeli állásfoglalás ez. De nem tehetünk másképp, mert tisztában vagyunk azzal is, hogy az a bizonyos „jobb“, amiről Isten mifelőlünk gondoskodott, „ingyen kegyelemből“ nem adatik nekünk, s hogy életünk ún. „titkos csúcsaira“ nem szent véletlenek vezetnek minket. Valljuk, hogy a feljutásért küzdeni, szenvedni, áldozni és vállalni kell sokat s jócselekedetekben megmutatózó hittel igazolni, törekvésünk nyomán születő pozitív eredményekkel bizonyítani helyünket a teremtett világban.

Ennek a hitnek és meggyőződésnek szilárd alapja van. Mert amikor Isten nekünk adta a már említett lelki tehetségeket, ez egyben elkötelezést is jelentett erre a bizonyásgtételre. Ígéretet tettünk és felelősséget vállaltunk, hogy életünket a szabad és értelmes cselekvés sodrában éljük, s nem riaszthat vissza a felismerés sem, miszerint ehhez nagy erőre és bátorságra van szükség, mert az elkötelezettséggel együtt jár a kockázat s a küzdelemmel a megpróbáltatás, amit ugyancsak vállalnunk kell. S mi vállaltuk és vállalni akarjuk ma is. Önhittség ez? Ó, dehogy! Csak „lelkünk rugóit nagy célra feszítő nemes önbizalom, mely embernek maradni készlet minden körülményben, hogy általunk fényre derüljön az élet.“ Olyan eszmény ez, melynek tüze gyújtotta fel az emberi történelem útján az igazán nagyok lelkét és szellemét, hogy a tudomány, művészet és hitélet területein alkotásaikkal megfogalmazzák és bebizonyítsák elkötelezetten, bátran és öntudatosan, de felelősségteljesen is egyben az ember nagyrahitatottságából következő lehetőségeket! Sokan voltak ilyenek, de hitünk szerint emelkedett eszméire leginkább, leghatékonyabban kitárulkozó lelket a názareti Jézusnak adott Isten. Ez a nagy lélek látta meg először az emberi szívben rejlő Istenországa lehetőségét. Belőle áradt leggazdagabban és legmelegebben, legteljesebb bölcsességgel a prófétai tanítás és sugárzott legfényesebben az ember jórahalóságába és többrehipotatottságába, képességébe vetett hit, mely az általunk jól ismert, s ma is mélyen meggondolkoztató felhívásban érte el tetőfokát: „Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes“ (Mt 5,48).

Ezt a magas jézusi igényt, melynek betöltése azóta is lehetetlennek tűnik, de nyugton nem hagyja a mi lelkünket sem, a Zsidókhöz írt levél szerzője alábbszállította, mondván: „Törekedjünk tökéletességre“, ami azonban nem az eszmény feladását jelenti, mert ahhoz ő is hű maradt, amiről szentleckénk második része olyan meggyőző módon és olyan félreérthetetlenül tanúskodik. Ennek a hitnek és meggyőződésnek fénye villant fel újra — másfél évezred elmúltával — Dávid Ferenc lelki és szellemi arcán, s kényszerítő erővel parancsolta neki mindazt bátran kimondani, amit ő Istenről, Jézusról, hitről és az emberről vallott. Kegyelettel tekintünk a Maros balpartján emelkedő — ma már csak romjaiban látható — Déva vára felé, melynek egyik börtöncellájában 1579. november 15-én mártírhálált szenvedett a halhatatlan lelkű reformátor, az egyetemes fejlődést valló és Istenországát munkáló unitárius egyház alapítója és első püspöke. — amint az márványra és szívünk táblájára egyaránt írva van.

Nemes büszkeséggel tölt el ma is a tudat, hogy Isten gondviselése és Jézus tanítása nyomán vallásunkat és egyházunkat elsősorban neki köszönhetjük. Neki, aki „örvendett, mint egy hős, hogy futhatja pályáját“ (Zsolt 20,6); aki — Emersonnal szólva — „egy csillaghoz kötötte élete szekerét“: s József Attilát idézve: „a mindenséggel mérte magát“; aki a tiszta jézusi kereszténység helyreállításáért feláldozta nemes életét, de aki a megismert igazság által, még a penészes börtön falai között is — szabadnak érezte magát. Erős a meggyőződésem, hogy nincs a vallás- és szellemtörténelemnek méltóbb képviselője, akire jobban illenének az alábbi sorok:

„Szabad csak az, kinek / Ajkát hazugság nem fertőzi meg. / Aki
üres jelszókat nem visít, / Nem áztat, nem ígér, nem hamisít. / Nem
alkuszik meg. Hű becsületéhez, / Bátran kimondja, mit gondol, mit
érez. /

Kit ínség, veszély, kín meg nem tántorít / És lelki béklyó többé nem
szorít! Kit hiába őriz porkoláb, lakat, vár, / Az sose rab, ki lelkében
szabad madár. /

Ilyen szabad légy! Ez nem könnyű játék, / Égből lepottyant, nagy-
lelkű ajándék. / Szenedj meg érte! Ingyen ezt nem adják, / Hol áldo-
zat nincs, nincs szabadság! / Ott van csupán, hol szózatát megértve /
Megalni tudnak s élni mernek érte!“ (Heltai Jenő: Szabadság c. verse).

A hit és lelkiismereti szabadságnak e megszentelt földjén így indul el a 16. század forrongó korszakában Dávid Ferenc s teljesedett ki minden addigitól — színben és tartalmában egyaránt — elűtő, minden ízében sajátosan reformatori munkássága, hogy ön-azonosan élve, a kockázatot, a szenvedést, de még a hálált is vállalni merje érte.

Az emlékezés ünnepi órájában tanuljuk újra Dávid Ferenc próféciáját, mintázzuk le életművét, mely Isten- és az ember szolgálatában teljesedett ki Jézus nyomdokain és a mindenséggel mérve magunkat törekedjünk tökéletességre. Higgyük rendületlenül, hogy Isten megáldja nemes igyekezetünket, megadja az ígért jobbat, s békességgel, lelki szabadsággal szenteli meg életünket. Ámen.

IGAZ MEGBOCSÁTÁS

Lk 23,34

Nagypénteken Jézus halálára emlékezünk. S míg más ünnepen a vidámság és öröm az uralkodó, nagypénteki ünnepünk szomorú. Mert magunk előtt látjuk a szenvedő Krisztust, akinek fejére töviskoronát tesznek, akit gúnyolnak, ütlegetnek, arcul köpnek, s aztán megfeszítenek. Mint rablót, gonosztevőt, két gonosztevő közé.

S Jézus mégsem szidalmazza kínzóit és hóhérait. Ellenkezőleg, ott a Golgotán, a kereszten a tömeg gúnyolódása és káromlása közepette imádkozik: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.“

Ez a rövid imádság, mely az igaz megbocsátást mintázza, ad nagypénteknek ünnepi hangulatot és jelentőséget. Nem az, hogy meghalt Jézus, hanem ahogy meghalt. Minden ember csodálattal néz fel Jézusra, aki halálában is megbocsát ellenségeinek és számukra Istentől bocsánatot kér. Íme, nemcsak tanította, és nemcsak életében, hanem halálában is megmutatta, hogy szeretni kell az ellenséget. Miért tudott Jézus megbocsátani ellenségeinek? Azért, mert szeretett, mert tudta, hogy a szeretet által van tökéletes közösségben Istennel, szerető Atyjával.

Ezért tudott megbocsátani, az ellene vétkezőknek: Judásnak, aki elárulta, Péternek, aki megtagadta, a sokaságnak, mely foglulv ejtette, a főpapoknak és írástudóknak, akik vádolták és elítélték. Pilátusnak, aki gyáván kezeit mosta. Egyetlen rossz szó sem hagyta el ajkát, amikor ezek ellene cselekedtek. Mint ahogyan nem vádolt vagy szidalmazott senkit, a kereszten sem, hanem imádkozott ellenségeiért. Ennél szebb bizonyítékát a megbocsátásnak nehezen lehet megmutatni.

Elmondhatiuk, hogy mind életét, mind halálát a szeretet ereje hatotta át. Ezért tudott szívből, igazán megbocsátani.

Milyen szép emberi tulajdonság a megbocsátás. Éppen, mint az őszinte, alázatos bocsánatkérés. Sajnos, kevesen vannak, akik ha hibáztak, bocsánatot kérnek, s ha más vétett ellenük, megbocsátanak.

Ha kevés is erre a példa, mégis akad. Vegyük kezünkbe a Bibliát: láthatjuk, hogvan és hányszor bocsát meg Isten „választott nébének“, pedig annvizsor megszegik a vele kötött szövetséget. A megbocsátó Istent példázza a jó apa is, aki tékozló fiát nem büntetéssel, hanem atyai csókkal és öleléssel várja, fogadja.

A megbocsátás azonban nemcsak Istené, hanem, amint azt Jézus esete példázza, az emberé is. Szép példa erre az Ószövetségből József története, akit testvérei irigysége, gyűlölete miatt rabszolgaként Egyiptomba kerül. Aztán fordul a kocka s Józsefből hatalmas úr lesz. Amikor testvérei gabonát vásárolni mennek hozzá az éhínség miatt, bár előbb próbára teszi őket, végül azonban könnyek között megbocsát nekik. Így bocsát meg Dávid is Saul királynak, majd később saját fiának. Abszolonnak, akik életére törnek. S amikor fia elesik a csatában bánatában keservesen megsiratja.